

İlköğretim Okulu Müdürlerinin Okul Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma

A Qualitative Research on Perceptions of Primary School Principals about School Guidance Services

Fatih CAMADAN¹ ve Ferudun SEZGİN²

Öz: Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okulu müdürlerinin okullarında sunulan rehberlik hizmetlerine yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Araştırma, okullarında kadrolu olarak en az bir yıldır çalışan psikolojik danışmanın bulunduğu 19 okul müdürüyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. İlgili literatür dikkate alınarak *eğitsel rehberlik, kişisel-sosyal rehberlik, mesleki rehberlik, okul yönetimi, öğretmen ve veli* olmak üzere altı tema ve her bir temayla ilgili olarak *yürütülen çalışmalar, değerlendirmeler ve öneriler* olmak üzere üç kategori oluşturulmuştur. Araştırmanın sonuçları eğitsel rehberlikle ilgili çalışmaların daha çok öğrencilerin akademik başarılarının artırılmasına yönelik bilgilendirme seminerlerine yoğunlaştığını göstermiştir. Kişisel-sosyal rehberlikle ilgili olarak yürütülen çalışmalardan test uygulamalarına daha fazla ağırlık verildiği ifade edilmiştir. Mesleki rehberlik alanında liselerin tanıtılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verildiği üzerinde durulmuştur. Okul yönetimiyle ilgili yürütülen çalışmalar hakkında rehberlik programının uygulanmasında işbirliği yapıldığından bahsedilmiştir. Öğretmenlerle ilgili yürütülen çalışmalarla ilgili olarak rehberlik plan ve programlarının hazırlanmasında işbirliği yapıldığına değinilmiştir. Velilerle ilgili ise çeşitli konularda bilgilendirme seminerlerinin düzenlendiği ifade edilmiştir. Ayrıca yukarıda değinilen tüm alanlarla ilgili yürütülen rehberlik çalışmalarına ilişkin yapılan değerlendirmelerde katılımcıların çoğunluğunun bu çalışmaların gerekli ve başarılı buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, yukarıda değinilen alanlarla ilgili katılımcıların çeşitli önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: ilköğretim okulu müdürü, psikolojik danışman, okul rehberlik hizmetleri.

Abstract: The purpose of this study was to examine the perceptions of primary school principals about school guidance services. The participants were the principals of 19 primary schools having a counselor who has been working permanently for at least one year. A semi-structured interview form developed by the researchers was used to gather data. In the framework of the relevant literature, six themes named as *educational guidance, personal-social guidance, vocational guidance, school management, teacher, and parents* under three categories entitled as *continuing studies, evaluations, and suggestions* were determined. According to results, school principals reported that efforts of educational guidance were mostly focused on the informative seminars related to improving student academic achievement. In personal-social guidance endeavors, it was reported that test applications were given more importance. Participants also stated that studies aimed at introducing high schools by means of trips were mostly done in the scope of vocational guidance. Related to the studies on school management, participants expressed that there was a strong cooperation in the application of school counseling and guidance program. In teacher theme, results indicated that school guidance plans and programs have been prepared cooperatively. Participants mentioned that several informative seminars were designed for parents. Consequently, results revealed that majority of the participants found these studies related to school guidance services necessary and successful. In addition, several suggestions made by participants regarding to the issues mentioned above are also included.

Keywords: primary school principal, counselors, school guidance services.

¹ Öğr. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, E-posta: fatih.camadan@rize.edu.tr

² Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Ankara, E-posta: ferudun@gazi.edu.tr

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde tüm paydaşların ortak bir anlayışla birlikte çalışması gerekir. Çalışmaların başarıya ulaşmasında her ne kadar öncelikli olarak psikolojik danışmanların etkililiği söz konusu olsa da okul yönetiminin, öğretmenlerin ve velilerin de önemli rol ve sorumluluklarının olduğu bir gerçektir. Profesyonel bir hizmet olan rehberliğin yürütülmesinde temel ilkelerden biri olan ve literatürde (Erkan, 2001; Kuzgun, 2009; Şahin, 2010) “Rehberlik uygulamalarında birey ile yakından ilgili olan psikolojik danışmanlar, yöneticiler, öğretmenler ve veliler gibi birçok kişinin anlayış ve işbirliği içinde olması gerekir.” şeklinde belirtilen düşünce, yürütülecek hizmetlerde işbirliği ve katılımın önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Okul rehberlik hizmetlerinden özellikle müşavirliğin, paydaşların işbirliğini sağlamaya yönelik olduğu söylenebilir. Kılıççı'ya (1989) göre müşavirlik hizmetleri, psikolojik danışmanların, okul yöneticisi, uzmanlar, öğretmenler ve diğer öğrenci kişilik hizmetleri personelleriyle işbirliği halinde çalışabilmelerini sağlamak amacıyla, ortak ve yeterli bir anlayış geliştirilmesi konusunda yapılan hizmetlerdir. Bu hizmetler psikolojik danışmanların görev ve rollerinin, okulun diğer personeline iyi anlaşılmasını sağlama yolunda yapılabilecek uygun girişimleri kapsamaktadır. Bu konuda yapılan bazı çalışmalarda (Akbaş ve Çam, 2003; Aluede ve Egbochuku, 2009; Bıçak, 2006; Erözkan, 1997; Nazlı, 2003, 2008, Özaydın, 2002; Söker, 2007; Tuzcuoğlu, 1995) okul rehberlik hizmetleriyle ilgili personelin bu hizmetlere ve psikolojik danışmanlara yönelik olumlu tutumlarının olduğu, psikolojik danışmanlarla işbirliği içerisinde oldukları ve sonuçta başarılı çalışmaların ortaya çıktığı görülmüştür. Bazı çalışmalarda (Güven, 2003; Onur, 1997; Özaydın, 2002; Tatlıoğlu, 1999) ise rehberlik hizmetlerinde yer alan personelin rehberlikle ilgili yeterince bilgi sahibi olmadığı ve rehberlik faaliyetlerine yönelik olumlu tutumlarının olmadığı görülmüştür. Rehberlik çalışmalarında yer alan kişilerin rehberlik hizmetlerine ve psikolojik danışmanların görevlerine yönelik, doğru bilgi, olumlu tutum ve ortak bir anlayış içinde olmamasının ise yürütülen çalışmaların verimliliğini olumsuz yönde etkilediğini gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Aydın, Arastaman ve Akar, 2011; Güvenç, 2001; Kızıl, 2007).

Rehberlik hizmetlerinin bakanlık, il/ilçe ve okul olmak üzere üç örgüt yapısı bulunmaktadır. Okul düzeyindeki örgüt yapısında okul müdürü, okul müdür yardımcısı, koordinatör psikolojik danışman, psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmeni ve diğer öğretmenler yer almaktadır. Söz konusu yapının çalışmalarının yürütülmesinden Millî

Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2001) belirtildiği gibi birinci derecede sorumlu olan kişi okul müdürüdür.

Okul müdürlerinin okul rehberlik hizmetlerine yönelik algılarının araştırıldığı bazı çalışmalarda (Ametea ve Clark, 2005; Başaran, 2008; Erözkan, 1997; Ünal, 2004; Zalaquett, 2005) okul müdürlerinin bu hizmetlere yönelik olumlu tutumlara sahip oldukları ve psikolojik danışmanlarla işbirliği içerisinde oldukları görülmüştür. Bununla birlikte bazı çalışmalarda (Deniz, 1993; Güvenç, 2001; Onur, 1997; Özabacı, Sakarya ve Doğan, 2008; Özdemir, 1991; Teker, 2003) ise okul müdürlerinin okul rehberlik hizmetleriyle ilgili yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve psikolojik danışmanlarla yeterince işbirliği içerisinde olamadıkları ortaya koyulmuştur. Okul müdürlerinin okul rehberlik hizmetleri konusunda yeterince bilgi ve olumlu tutuma sahip olmadıkları ve psikolojik danışmanlarla işbirliği kuramadıklarının belirlendiği çalışmalarda (Glossoff ve Kprowicz, 1990; Güven, 2009; Hamamcı, Murat ve Çoban, 2004; Hardesty ve Dillard, 1994; Stickel, 1990) yürütülen rehberlik faaliyetlerinin verimliliğinin olumsuz şekilde etkilendiği görülmektedir.

Okul rehberlik hizmetlerine yönelik algıların ve rehberlik servisinden beklentilerin açığa çıkarılması, bu hizmetlerin başarısı ve verimliliği üzerinde etkili olmaktadır. Rehberlik hizmetlerinden başarılı olanların sürdürülmesi ve eksik ya da yanlış olanların düzeltilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda okul müdürlerinin okullarda sunulan rehberlik hizmetleri ve psikolojik danışmanlara ilişkin algılarının belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla okul yöneticilerinin okullarında yürütülen rehberlik çalışmalarından eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal rehberlik hizmetleriyle ilgili olarak ne gibi düşünce ve beklentilerinin olduğunun belirlenmesi önemli görülmektedir. Yürütülen rehberlik hizmetlerinin okullardaki birinci derecede sorumlu kişi tarafından değerlendirilmesinin sağlıklı sonuçlar alınmasına yardımcı olacağı öngörülmektedir. Böylece araştırmadan elde edilen sonuçların, yürütülen müşavirlik hizmetlerine ilişkin önerilerin sunulmasına da imkân sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu konuda yapılan çalışmaların daha çok psikolojik danışmanların ve okul rehberlik servislerinin nasıl algılandığı ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu araştırmada, yürütülen çalışmaların değerlendirilmesi, bu çalışmalara yönelik beklentiler ile öneriler üzerinde de durulmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın ilgili literatüre bu anlamda katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim okul müdürlerinin okullarında

sunulan rehberlik hizmetlerine yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Araştırmada bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Okul müdürlerine göre okullarında eğitsel, kişisel-sosyal ve mesleki rehberlik hizmetleri kapsamında hangi çalışmalar, ne düzeyde etkili yürütülmektedir?
2. Okul müdürlerinin okullarında yürütülen eğitsel, kişisel-sosyal ve mesleki rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesine ilişkin önerileri nelerdir?
3. Okul müdürlerine göre okullarındaki rehberlik servisi okul idaresi, öğretmenler ve velilerle ilgili hangi çalışmaları, ne düzeyde etkili yürütmektedir?
4. Okul müdürlerinin, okullarındaki rehberlik servisinin okul idaresi, öğretmenler ve velilerle ilgili olan çalışmalarına ilişkin önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma okul müdürlerinin okullarında sunulan rehberlik hizmetlerine yönelik görüşlerinin belirlenmesine ilişkin durum tespiti niteliğinde betimsel bir çalışma olup çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2005) göre nitel araştırmalar gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Rize il merkezi ve Çayeli ilçesinde yer alan ilköğretim okullarından amaçlı örnekleme yöntemi altında ölçüt örnekleme ile seçilen 19 okul müdürü oluşturmuştur. Okul müdürlerinin seçimindeki ölçüt, buldukları okulda kadrolu olarak en az bir yıldır çalışan bir psikolojik danışmanın bulunmasıdır. Okul müdürleri 19 kişi olup tamamı erkektir. Katılımcıların mesleki kıdemleri 14 ile 32 yıl arasında; yaşları ise 36 ile 55 arasında değişmektedir. Müdürlerden 12'si sınıf öğretmenliği, 3'ü Türkçe öğretmenliği, 3'ü sosyal bilgiler öğretmenliği ve 1'i de matematik öğretmenliği branşındadır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Uygulama öncesinde form taslağına ilişkin olarak 5 alan uzmanının

görüşleri alınmış, gerekli düzeltmeler yapılarak forma son hali verilmiştir. Formda ilgili literatür çerçevesinde okul rehberlik hizmetlerinden eğitsel, kişisel-sosyal ve mesleki rehberlik hizmetleriyle ilgili görüşlerin alınmasına yönelik olarak hazırlanan sorular bulunmaktadır. Bu kapsamda üç temel temayı yansıtabilecek şekilde dokuz soru hazırlanmıştır. Bu sorulardan bazıları şunlardır; *Okulunuzda eğitsel rehberlik kapsamında ne gibi çalışmalar yürütülmektedir?*, *Okulunuzda yürütülen kişisel rehberlik hizmetlerinin etkililiği hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?*, *Okulunuzda yürütülen mesleki rehberlik hizmetlerine ilişkin önerileriniz nelerdir?*. Katılımcılara sorular sorulmadan önce eğitsel, kişisel-sosyal ve mesleki rehberlik hizmetlerinin içeriğini hatırlatıcı açıklamalar yapılmış daha sonra görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca katılımcılara rehberlik hizmetlerinde öğrencilerin dışında yer alan kişilerle ilgili yürütülen çalışmalar hakkındaki görüşlerinin alınmasına yönelik sorular da sorulmuştur. Burada ise okul idaresi, öğretmenler ve veliler olmak üzere üç temayı oluşturan dokuz soru sorulmuştur. Toplamda ise altı tema ve bu temaları yansıttığı düşünülen 18 soru yer almıştır. Verilerin daha sağlıklı şekilde alınabilmesi amacıyla izin veren katılımcıların sesleri kayda alınmış, ses kaydına izin vermeyenlerin ise görüşme esnasında söyledikleri yazılı olarak kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Görüşmede alınan ses kayıtlarından elde edilen veriler yazılı hale getirilmiş ve yazılı olarak kaydedilen veriler analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada ilgili literatür dikkate alınarak altı tema ve her bir temayla ilgili olarak üç kategori oluşturulmuştur. Bu kategorilere ilişkin kodlar ise önceden belirlenmemiş olup görüşmecilerin ifadelerinden sonra şekillendirilmiştir. Örneğin, *eğitsel rehberlik hizmetleri* temasıyla ilgili oluşturulan kategorilerden *yürütülen çalışmalara yönelik olarak "Okulunuzda eğitsel rehberlik hizmetleri kapsamında ne gibi çalışmalar yürütülmektedir?"* sorusu sorulmuştur. Elde edilen cevaplar dikkate alınarak *"öğretmenlerle toplantı yapılması"*, *"öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılması"* ve *"bilimsel yarışmalara hazırlık"* gibi kodlar oluşturulmuştur. Bu işlem tüm sorular için uygulanmıştır.

Okul müdürlerine göre okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerinin neler olduğu, bu çalışmaların etkililiğine ilişkin değerlendirmeleri ve bunlara yönelik getirdikleri önerileri temsil eden kategorilerle ilgili görüşleri ve bu görüşlerden bazıları doğrudan alıntılar şeklinde paylaşılmıştır. Alıntı yapılan görüşün kime ait olduğunu belirtmek için müdür kelimesinin

baş harfi ve kaç numaralı okul müdürü olduğunu ifade eden sayı, örneğin (M₇) şeklinde parantez içerisinde belirtilmiştir.

Bulgular

Araştırmada eğitsel rehberlik, kişisel-sosyal rehberlik, mesleki rehberlik, okul idaresi, öğretmenler ve veliler olmak üzere altı tema ve bu temaların her birine yönelik olarak yürütülen çalışmalar, değerlendirmeler ve öneriler olmak üzere üç kategori oluşturulmuştur. Bulguların sunulmasında bu tema ve kategorilerin yukarıdaki ifade edilmiş sırası takip edilmiştir. Araştırmada oluşturulan tema ve kategoriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Kapsamında Oluşturulan Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler
Eğitsel Rehberlik	Eğitsel rehberlik kapsamında okullarda yürütülen çalışmalar Eğitsel rehberlik hizmetlerinin etkililiğine ilişkin değerlendirmeler Eğitsel rehberlik hizmetlerine ilişkin öneriler
Kişisel-Sosyal Rehberlik	Kişisel-sosyal rehberlik kapsamında okullarda yürütülen çalışmalar Kişisel-sosyal rehberlik hizmetlerinin etkililiğine ilişkin değerlendirmeler Kişisel-sosyal rehberlik hizmetlerine ilişkin öneriler
Mesleki Rehberlik	Mesleki rehberlik kapsamında okullarda yürütülen çalışmalar Mesleki rehberlik hizmetlerinin etkililiğine ilişkin değerlendirmeler Mesleki rehberlik hizmetlerine ilişkin öneriler
Okul Yönetimi	Okul yönetimiyle ilgili yürütülen çalışmalar Okul yönetimiyle ilgili yürütülen çalışmaların etkililiğine ilişkin değerlendirmeler Okul yönetimiyle ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin öneriler
Öğretmen	Öğretmenlerle ilgili yürütülen çalışmalar Öğretmenlerle ilgili yürütülen çalışmaların etkililiğine ilişkin değerlendirmeler Öğretmenlerle ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin öneriler
Veli	Velilerle ilgili yürütülen çalışmalar Velilerle ilgili yürütülen çalışmaların etkililiğine ilişkin değerlendirmeler Velilerle ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin öneriler

Eğitsel Rehberlik

Eğitsel rehberlik kapsamında okullarda yürütülen çalışmalar

Katılımcıların, çoğunlukla öğrencilere yönelik çalışmaların yapıldığına değindikleri görülmüştür. Katılımcıların yarıdan fazlası öğrencilere yönelik seminerler düzenlendiğini belirtmiştir. Bu seminerlerin verimli ders çalışma teknikleri (n=13), sınav kaygısıyla baş etme (n=5) ve zaman yönetimi (n=3) konularında olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencilere yönelik olarak yapılan çalışmaların bireysel görüşme (n=6), test uygulaması (n=6), bilimsel yarışmalara hazırlık (n=4), liselerin gezerek tanıtımı (n=3) ve kaynaştırma eğitimi (n=1) şeklinde kodlara ayrılabilirdiği görülmüştür. Bununla birlikte katılımcılardan bazıları velilere yönelik olarak sorumluluk eğitimi (n=2) ve ev ziyaretleri (n=3) şeklinde bazı hizmetlerin sunulduğunu dile getirmişlerdir. Bir takım katılımcılar da (n=5) öğretmenlerle toplantılar düzenlendiğine değinmiştir. Bazı katılımcılar (n=3) ise eğitsel rehberlikle ilgili olarak okullarında RAM’in (Rehberlik Araştırma Merkezi) yaptığı çalışmalar olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan birisinin (M₁₉) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: “Öğrencilerin etkili eğitsel kararlar verebilmeleri ve seçim yapabilmelerinin sağlanması, amacıyla gelecekte olabileceği okuluna ve okulunun bulunduğu çevreye uyum sağlaması için liselere geziler düzenlenmektedir.”

Eğitsel rehberlik hizmetlerinin etkililiğine ilişkin değerlendirmeler

Katılımcıların çoğunluğu (n=12) yürütülen eğitsel rehberlik hizmetlerini gerekli ve başarılı bulurken; bazıları (n=7) ise gerekli ama yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan birisinin (M₁₈) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: “Öğrencilerin ders başarılarının artırılmasında birebir ilgilenmenin daha yararlı olduğuna inanıyorum ancak bu çalışmalar bizim gibi kalabalık okullarda öğretmen kadrosunun az olması nedeniyle yetersiz kalıyor. Fakat rehber öğretmenlerin okullarda bulunması eğitimin kalitesini artırır ve öğrencilerin sorunlarının çözülmesini sağlar.”

Eğitsel rehberlik hizmetlerine ilişkin öneriler

Katılımcıların, çoğunlukla (n=6) ev ziyaretleri yapılması gerektiğine değindikleri görülmüştür. Bununla birlikte, katılımcıların ifadelerinin yenilikler takip edilmeli (n=4), öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılmalı (n=4), psikolojik danışman sayısı artırılmalı (n=3), öğretmenlerle toplantı yapılmalı (n=3) ve RAM’in desteği alınmalı (n=1) gibi

kodlarla açıklanabildiği görülmüştür. Katılımcılardan birisinin (M₁₅) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“Bizim okulumuzda 750 tane öğrenciye bir rehberlik öğretmeni düşüyor. Rehber öğretmen sayısı artırılırsa daha etkili ve verimli çalışmalar yapılabilir.”*

Kişisel-Sosyal Rehberlik

Kişisel-Sosyal rehberlik kapsamında okullarda yürütülen çalışmalar

Katılımcıların çoğunlukla öğrencilere yönelik çalışmaların yapıldığına değindikleri görülmüştür. Bu çalışmaların test uygulaması (n=11), bireysel görüşme (n=10), iletişim becerileri konusunda seminer (n=5), grup rehberliği etkinlikleri (n=5), okul dışı sosyal etkinlikler (n=3), burs temini (n=5) ve BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) hazırlanması (n=5) şeklinde kodlarla açıklanabildiği görülmektedir. Bununla birlikte bazı katılımcılar velilerle bireysel görüşmeler yapıldığını (n=5) ve aile içi iletişim konusunda seminerler (n=5) verildiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı katılımcılar (n=2) kişisel-sosyal rehberlik konusunda RAM’ın çeşitli çalışmalar yürüttüğüne değinmişlerdir. Katılımcılardan birisinin (M₁₃) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“Çabuk yorulan, heyecanı sönen, stres yapan, devamlı birinci olmak isteyen farklı öğrenciler var. Öğrenciler bu ruh halinden biraz olsun uzaklaşmaları için sinemaya götürülüyor, sinema sonrası parklara götürülüp gezdiriliyor. Bu ders dışı aktiviteler öğrencileri deşarj ettiği için hem kişisel hem de sosyal gelişimlerinde etkili oluyor diye düşünüyorum.”*

Kişisel-Sosyal rehberlik hizmetlerinin etkililiğine ilişkin değerlendirmeler

Katılımcıların yaklaşık yarısı (n=10) yürütülen kişisel-sosyal rehberlik hizmetlerini gerekli ve başarılı bulurken, diğer yarısı (n=9) ise gerekli ama yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan birisinin (M₃) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“Çocukların kişisel gelişimleri eskiye göre artık çok farklılıklar gösteriyor. Çünkü çocukların beslendikleri alanlar sadece aile ve okul değil. İletişim alanlarının genişlemesi, internet ve televizyon gibi tüm bunlar çocuğun hayatına girmektedir. Çocuklar daha fazla buralardan besleniyor. Dolayısıyla evet rehberlik çok önemli bir çalışma alanı ancak etkisinin zayıf olduğunu düşünüyorum.”*

Kişisel-Sosyal rehberlik hizmetlerine ilişkin öneriler

Katılımcıların bazılarının (n=7) yeniliklerin takip edilmesi gerektiğini vurgularken, bazılarının ise öğrencilere iletişim becerileri konusunda

seminerler verilmeli (n=6), velilere çocuk yetiştirme konusunda seminerler verilmeli (n=5) ve psikolojik danışman sayısı artırılmalı (n=2) şeklinde önerilerde buldukları görülmüştür. Katılımcılardan birisinin (M₁₂) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“Problemleri çocukları araştırıyorum, ailesinden şiddet ve olumsuzluklar gören çocuklarda kesinlikle problemler var. Bu problemler çocuklara yansımış. Yani ailelerden çocuğunu eğitmesini istiyoruz ama ailenin çocuğu nasıl eğiteceğini bilip bilmediğini sorgulamıyoruz. Bence bunun üzerinde durulmalıdır.”*

Mesleki Rehberlik

Mesleki rehberlik kapsamında okullarda yürütülen çalışmalar

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (n=19) liselerin gezerek tanıtılması konusunda çalışmalar yapıldığına değinmişlerdir. Bunun dışında yürütülen faaliyetleri; MBS’nin (Mesleki Bilgi Sistemi) tanıtılması (n=13), test uygulaması (n=10), mesleklerin tanıtımı konusunda seminerler (n=12), velilere yönelik seminerler (n=4), iş hayatından kişilerce bilgilendirme toplantıları (n=4) ve iş yerlerinin gezerek tanıtılması (n=4) gibi kodlar kapsamında ifadeler kullandıkları görülmüştür. Katılımcılardan birisinin (M₆) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“MBS’nin tanıtımlarını yapıyoruz. Öğrencileri kullanmaları konusunda teşvik ediyoruz. Bu program iyi kullanıldığında ve geliştirildiğinde çok güzel ve yararlı bir program olacaktır.”*

Mesleki rehberlik hizmetlerinin etkililiğine ilişkin değerlendirmeler

Katılımcıların yaklaşık yarısı (n=10) yürütülen mesleki rehberlik hizmetlerini gerekli ve başarılı bulurken; diğer yarısı (n=9) ise gerekli ama yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan birisinin (M₁₁) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“Öğrenciler hangi mesleği seçeceğine artık kendileri daha fazla karar verebiliyor. Eskiden öğrenci erkeğe futbolcu olmak isterdi şimdi -genetik mühendisliği okuyacağım çünkü bana daha uygun- diyen öğrencimiz bile var. Bu durum, çalışmaların etkili olduğunu gösteriyor.”*

Mesleki rehberlik hizmetlerine ilişkin öneriler

Katılımcılardan bazılarının (n=7) iş hayatından kişilerce bilgilendirme seminerleri verilmeli şeklinde öneride bulunduğu görülmüştür. Ayrıca velilere seminer verilmeli (n=5), kurumlar ziyaret edilmeli (n=3), psikolojik danışman sayısı artırılmalı (n=2) ve mesleğe başlayan öğrenciler takip edilmeli (n=2) şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Katılımcılardan birisinin (M₁) bu konudaki ifadesi şu şekildedir:

“Öğrencilere bir şekilde yönlendirme yapılıyor. Ancak yapılan çalışmaların ne kadar yararlı olduğunu tespit etmek adına bir sistem yok. Bu şekilde bir sonuç alınabilse yapılan doğrular ve yanlışlar daha iyi anlaşılır.”

Okul Yönetimi

Okul yönetimiyle ilgili yürütülen çalışmalar

Katılımcıların çoğunluğu ($n=13$) okul rehberlik programlarının uygulanması sürecinde okul rehberlik servisinin okul yönetimiyle beraber hareket ettiğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte bazı katılımcılar ise rehberlikle ilgili plan ve programların hazırlanmasında ($n=5$) ve ev ziyaretleri yapılmasında ($n=1$) işbirliği yapıldığına değinmişlerdir. Ayrıca bazı katılımcıların ($n=2$) okul idaresine yönelik müşavirlik hizmetleri yapıldığını ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcılardan birisinin (M_7) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: “*Bana göre rehberlik servisi okuldaki öğrenciler, öğretmenler ve idare arasında bir köprü vazifesi kurmaktadır. Biz bu noktada rehberliği bir idare kadar önemsiyoruz. Hazırlanan programlar olsun, yapılması gereken anket çalışmaları olsun bunlara beraber karar verip uygulanmasında da rehber öğretmenin işini kolaylaştırıyoruz.*”

Okul yönetimiyle ilgili yürütülen çalışmaların etkililiğine ilişkin değerlendirmeler

Katılımcıların yaklaşık yarısı ($n=10$) okul rehberlik servisinin okul idaresiyle ilgili yürüttüğü çalışmaları gerekli ve başarılı bulurken; diğer yarısı ($n=9$) ise gerekli ama yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan birisinin (M_{11}) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: “*Anlattığımız bütün çalışmaları zaten rehberlik servisiyle okul idaresi beraber yürütüyor. Güzel sonuçlarda alıyoruz ancak bu durum rehber öğretmenlerce yanlış algılamaya neden olabiliyor bazen. Okulun bir formal yönetimi var bir de rehberlik servisi var gibi bunlar ayrı düşünülüyor. Rehberlik servisinin görevi okulu yönetmek değildir. Rehberlik okulun bir birimidir okul için çalışır, bağımsız bir şey yapmaz.*”

Okul yönetimiyle ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin öneriler

Katılımcılardan bazılarının ($n=6$) okul idaresine yönelik müşavirlik hizmeti verilmesi konusunda önerileri olduğu görülmüştür. Bazı katılımcılar ise psikolojik danışmanların meslek unvanı netleştirilmeli ($n=5$), psikolojik danışman sayısı artırılmalı ($n=4$) ve RAM’ın desteği alınmalı ($n=5$) gibi kodlarla açıklanabilecek önerilerde bulunmuşlardır. Katılımcılardan birisinin (M_2) bu

konudaki ifadesi şu şekildedir: “*PDR’ciler kendilerini bir öğretmen olarak görmeyip, kendilerinin psikoloji alanında uzman kişiler olduklarını savunuyorlar. Bu durum okul idaresi ve rehberlik öğretmeni arasında sorunların olmasına neden oluyor. Eğer PDR’ciler de öğretmen iseler diğer öğretmenler gibi saat ve çalışma koşulları aynı tutulmalı. Yoksa aynı kurumda farklı çalışma koşullarına sahip olma ortamın ve kurumun düzenini bozmaktır*”

Öğretmen

Öğretmenlerle ilgili yürütülen çalışmalar

Katılımcıların büyük çoğunluğunun ($n=13$) rehberlik plan ve programlarının hazırlanmasında işbirliği yapıldığına değindiği görülmektedir. Bunun dışında bazı katılımcılar rehberlik programının uygulanması ($n=5$) ve testlerin uygulaması ($n=5$) ile ilgili işbirliğinin yapıldığını ifade etmişlerdir. Ayrıca bir takım katılımcı ($n=7$) ise okul rehberlik servisinin öğretmenlere yönelik müşavirlik hizmetleri verdiğini belirtmişlerdir. Katılımcılardan birisinin (M_1) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: “*2009 yılında “Türkiye’nin kaliteli okulları” dalında Türkiye birinciliği elde ettik. Burada rehberlik servisinin büyük katkısı oldu. Öğretmenlere, hizmet içinin de rehberliğin de niçin önemli olduğu anlatıldı. Herkes aynı pencereden bakmaya yani ortak bir anlayışla hareket etmeye başladı. Ben rehber öğretmeni el fenerine benzetiyorum. Girdiğimiz bu tünelde önünüzü açtı diyebilirim.*”

Öğretmenlerle ilgili yürütülen çalışmaların etkililiğine ilişkin değerlendirmeler

Katılımcıların yaklaşık yarısı ($n=10$) okul rehberlik servisinin öğretmenlerle ilgili yürüttüğü çalışmaları gerekli ve başarılı bulurken; diğer yarısı ($n=9$) ise gerekli ama yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan birisinin (M_2) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: “*Rehberlik çalışmaları yararlı ver önemlidir. Yapılan anketlerde işe yarayabilir. Ancak anket sonuçlarının geri dönüşü olmamakta veya çok geç olmaktadır. Bunun sonucu olarak öğretmenlerin, rehberlik servisinin düzenlemiş olduğu anketlere olan güven ve inançları azalmaya başlıyor.*”

Öğretmenlerle ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin öneriler

Katılımcıların bazılarının ($n=8$) öğretmenlere yönelik müşavirlik hizmeti verilmesi konusunda önerilerde bulunduğu görülmüştür. Bununla birlikte bazı katılımcılar ($n=7$) kaynaştırma eğitimine ağırlık verilmeli şeklinde ifadelerde bulunurken; bazıları ($n=4$) ise öğretmenlerle birlikte ev ziyaretleri

yapılmasının gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Katılımcılardan birisinin (M_3) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“Özellikle kaynaştırmaya tabi tutulan öğrenciler konusunda; bu öğrenciler arkadaşlarına nasıl uyum sağlayacak, sınıfta yapılan etkinliklerde onu nasıl aktif yapabiliriz, öğrenciyi tanımadaki yöntem ve teknikler nelerdir, öğrenciyi göre bireysel program nasıl hazırlanır gibi konularda öğretmenler yetersiz kalıyor; bu noktalarda rehber öğretmene çok ihtiyaç oluyor.”*

Veli

Velilerle ilgili yürütülen çalışmalar

Katılımcıların büyük çoğunluğunun okul rehberlik servisinin velilere yönelik olarak seminerler düzenlediğini ifade etmiştir. Katılımcılar, düzenlenen seminerlerin, yapılan çalışmalarla ilgili bilgilendirme ($n=11$), aile içi iletişim ($n=9$), çocuk yetiştirme ($n=6$), sorumluluk ($n=3$) ve şiddet ($n=2$) konusunda olduğu şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bununla birlikte bazı katılımcılar ($n=8$) okul rehberlik servisinin bireysel görüşmeler yaptığını bazıları ($n=2$) ise ev ziyaretleri düzenlediğini belirtmişlerdir. Katılımcılardan birisinin (M_{10}) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“Örneğin; eşler birbirine şiddet uyguluyor siz burada ne kadar vermeye çalışırsanız çalışın o geçerli olmayacaktır. Çünkü çocuk önce kendine anne babayı model seçer. Nitekim çocuklar şiddet uyguladığının farkında bile değiller, normal sıradanmış gibi düşünüyorlar. Ailede bu zaten normal karşılanmış. O yüzden ailelerin eğitimine son derece önem veriyoruz. Bu konuda eğitimlerimiz oluyor.”*

Velilerle ilgili yürütülen çalışmaların etkililiğine ilişkin değerlendirmeler

Katılımcıların çoğunluğu ($n=13$) okul rehberlik servisinin velilerle ilgili yürüttüğü çalışmaları gerekli ve başarılı bulurken; bazıları ($n=6$) ise gerekli ama yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan birisinin (M_{17}) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“Yürütülen çalışmaların yararlı olmasında ailelerin rolü çok büyük bu yüzden iyi ilişkiler kurulmaya çalışılıyor. Bu sene 56 tane veliyi eğitim seminerinden geçirdik bu güzel bir olay. Bunların katılım belgesini vereceğiz ki devamı gelsin.”*

Velilerle ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin öneriler

Katılımcıların bazılarının ($n=9$) okul rehberlik servisinin, ev ziyaretleri yapması konusunda öneriler getirdiği görülmüştür. Bununla birlikte bazı katılımcılar ($n=6$) bireysel görüşmeler yapılmasının gerekliliği üzerinde dururken; bazıları ($n=4$) ise RAM'in desteğinin alınmasına vurgu yapmışlardır.

Katılımcılardan birisinin (M_{18}) bu konudaki ifadesi şu şekildedir: *“Bazı aileler oluyor çocuklarını ve onları tanıdığımız için problemlerini rehber öğretmene paylaşmıyorlar. Bu kimselere yardımcı olmak zorlaşıyor. Bu kişiler RAM'a yönlendirilebilir. Orada farklı kimseler olduğu için aileler kendilerini anlatmaktan çekinmeyebilirler. Bu şekilde ailelere destek verilebilir.”*

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar, bulgular kısmında sunulduğu sırayla ilgili literatür kapsamında açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında oluşturulan temalardan eğitsel rehberlikle ilgili olarak okul müdürlerine göre okullarında yürütülen çalışmalar kapsamında öğrencilerin akademik başarılarının artırılmasına yönelik ders çalışma teknikleri, sınav kaygısıyla baş etme ve zaman yönetimi gibi konularda bilgilendirme seminerleri verildiği ve velilere ve öğretmenlere yönelik olarak da ziyaretler ve bilgilendirme toplantılarının yapıldığı görülmüştür. Bu konuda yapılan bir çalışmada (Polat, 2007) öğrencilerin, eğitsel rehberlikle ilgili olarak aldıkları yardımların daha çok ders çalışma becerilerinin geliştirilmesi konusunda bilgilendirilmesi şeklinde olduğu bulunmuştur. Eğitsel rehberlikle ilgili yürütülen çalışmaların etkililiğine ilişkin olarak 12 kişinin bu hizmetlerin gerekliliği ve başarılı sonuçlarının olduğu şeklinde görüş bildirdiği sonucuna varılmıştır. Öğretmenler ve okul yöneticileriyle yapılan bazı araştırmaların (Aluede ve Egbochuku, 2009; Zalaquett, 2005) sonucunda ise eğitsel rehberlik kapsamında yürütülen çalışmaların öğrencilerin akademik başarılarının artırılmasına olumlu katkılarının olduğu ortaya konmuştur. Araştırmada, eğitsel rehberlik hizmetlerine ilişkin okul müdürlerinin önerileri ile ilgili sonuçlara bakıldığında ise ev ziyaretlerine ağırlık verilmesi, yeniliklerin takip edilmesi ve öğrencilerle bireysel görüşmelerin sıklaştırılmasının gerekliliği üzerinde daha fazla görüş bildirildiği anlaşılmaktadır. Bu konuda yapılan bir çalışmada (Başaran, 2008) yönetici ve sınıf rehber öğretmenleri tarafından, rehberlik hizmetlerinde öğrencilerin yeteneklerini açığa çıkarmak amacıyla bireysel görüşmeler yapılması konusunda önerilerde bulunduğu görülmüştür. Okul müdürlerine göre yürütülen rehberlik faaliyetlerinde gerek öğrencilere gerekse ilgili diğer kişilere yardımcı olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılması ve ev ziyaretleri düzenlenmesi gibi çalışmaların artırılması noktasında yapılan önerilerin ise yürütülen çalışmalarda birey merkezliliğin önemini vurgular nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Kişisel-sosyal rehberlikle ilgili olarak okul müdürlerine göre, okullarında yürütülen çalışmalardan öğrencilere yönelik test uygulaması ve öğrencilerle yapılacak bireysel görüşmelere daha fazla ağırlık verildiği görülmüştür. Bu konuyla ilgili olarak Paskal'ın (2001) yaptığı çalışmada öğrencileri daha yakından tanımak amacıyla yürütülen çalışmalarda gerekli form ve testlerin kullanılmasının yeterli seviyede olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kişisel-sosyal rehberlikle ilgili yürütülen çalışmaların etkililiğine ilişkin olarak 10 müdürün bu hizmetlerin gerekliliği ve başarılı sonuçlarının olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Okul yöneticileriyle yapılan bazı çalışmalarda (Polat, 2007; Zalaquett, 2005) ise öğrencilerin ruh sağlığının korunmasına yönelik olarak yapılan faaliyetlerin yararlı sonuçlarının olduğu bulunmuştur. Araştırmada, kişisel-sosyal rehberlik hizmetlerine ilişkin okul müdürlerinin önerileri ile ilgili sonuçlara bakıldığında ise okul müdürlerinin daha çok bu alandaki yeniliklerin takip edilmesi ve öğrencilere yönelik iletişim becerileri konusunda seminerler verilmesi üzerinde durdukları görülmüştür. Bu konuda yönetici ve öğretmenlerle yapılan bazı çalışmalarda (Başaran, 2008; Remley ve Albright, 1988) ise kişisel-sosyal rehberlik kapsamında öğrencilerle bireysel psikolojik danışma yapılmasının gerekliliğine de daha fazla değinildiği görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında okul rehberlik servisleri tarafından öğrencilerin kendilerini tanımalarına yönelik testlerin uygulanması ve bireysel görüşmelerin yapılması gibi çalışmalar kişisel-sosyal rehberliğin amaçlarına dönük faaliyetler olarak kabul edilebilir.

Araştırmada oluşturulan temalardan mesleki rehberlikle ilgili olarak daha çok liselerin gezerek tanıtılması konusunda çalışmalar yapıldığına, MBS'nin ve mesleklerin tanıtımı konusunda seminerler verildiğine değinilmiştir. Psikolojik danışmanlar, yöneticiler, öğretmenler ve öğrencilerle yapılan bir takım çalışmalarda (Paskal, 2001; Saylan ve Gürkan, 2002) meslek ve meslek çeşitlerini tanıtıcı programlar hazırlanması, ilgili okullara ve işyerlerine geziler düzenlemesi gibi çalışmaların yeterli düzeyde yapılmadığına değinilmiştir. Mesleki rehberlikle ilgili yürütülen çalışmaların etkililiğine ilişkin olarak ise 10 okul müdürünün bu hizmetlerin gerekliliği ve başarılı sonuçlarının olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Araştırmada, mesleki rehberlik hizmetlerine ilişkin okul müdürlerinin önerileri ile ilgili sonuçlara bakıldığında ise daha çok iş hayatından kişilerce öğrencilere ve velilere yönelik olarak bilgilendirme seminerleri verilmesi gerektiğinin ifade edildiği görülmüştür. Araştırmada ulaşılan sonuçlara bakıldığında okul müdürlerine göre öğrencilerin

mesleki kararlarını doğru verebilmeleri amacıyla meslekleri daha iyi tanımaları için düzenlenen gezilerin ve bilgilendirme türü çalışmaların, mesleki rehberliğin amaçlarına uygunluk gösterdiği söylenebilir. Ancak okul müdürlerinin de bir öneri olarak getirdiği gibi mesleklerin tanıtımı amacıyla yapılacak bilgilendirmelerin iş hayatından kişiler tarafından yapılmasının öğrenciler üzerinde daha etkili sonuçlarının olacağı düşünülmektedir.

Genel olarak okul rehberlik servislerinin, rehberlik programlarının uygulamasında okul yönetimiyle işbirliği içerisinde olduğu sonucuna varılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde psikolojik danışman, yönetici ve sınıf rehber öğretmenleri arasında sağlanan işbirliğini incelendiği araştırmalar yapılmıştır (Akbaş ve Çam, 2003; Aktepe, 2008). Bu araştırmalarda yıllık plan ve programların hazırlanması ve öğrencilerin kendilerine uygun eğitsel kolların seçimi konularında yapılan etkinliklerde okul rehberlik servisinin okul idaresiyle işbirliği içinde olduğuna değinilmiştir. Bununla birlikte bazı araştırmalarda (Aydın ve diğ., 2011; Hamamcı ve diğ., 2004; Onur, 1997) ise okul rehberlik servisinin okul idaresiyle ilgili yürüttüğü çalışmalarda okul idaresiyle işbirliği içerisinde olunmadığı vurgulanmıştır. Bu araştırmada okul müdürlerinin yarımından fazlası okul rehberlik servislerinin okul yönetimiyle ilgili çalışmalarını gerekli ve başarılı bulmaktadır. Bu konuda yapılan bazı araştırmalar (Bıçak, 2006; Erözkan, 1997; Onur, 1997; Özaydın, 2002; Saylan ve Gürkan, 2002; Tuzcuoğlu, 1995) okul rehberlik servislerinin okul idaresiyle ilgili yaptığı çalışmalar hakkında olumlu sonuçlar ortaya koymuş ve yürütülen faaliyetlerin oldukça gerekli ve yararlı olduğunu vurgulamıştır. Bazı araştırmalarda (Deniz, 1993; Güvenç, 2001; Hamamcı ve diğ., 2004; Stickel, 1990; Tuzcuoğlu, 1995) ise okul rehberlik servislerinin okul idaresine yönelik çalışmaların gerekli olmakla birlikte yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Okul rehberlik servisinin okul idaresiyle ilgili yürüttüğü çalışmalara ilişkin yapılan önerilerle ilgili elde edilen sonuçlara bakıldığında ise okul idaresine yönelik müşavirlik hizmeti verilmesinin, RAM'ın desteğinin alınmasının ve psikolojik danışman sayısının artırılmasının önemi üzerinde durulduğu görülmüştür. Bu konuda yapılan bir takım çalışmalarda (Hamamcı ve diğ., 2004; Onur, 1997) okul yöneticilerinin, yürütülen rehberlik çalışmalarına yönelik olarak ortak bir rehberlik anlayışına sahip olunması ve personel arasında işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla müşavirlik hizmetlerine ağırlık verilmesinin önemine vurgu yaptıkları görülmüştür. Okul müdürlerinin

okul rehberlik servisiyle işbirliği içerisinde ve ortak bir anlayış çerçevesinde çalışmalar yürütmelerinin rehberlik hizmetleriyle birlikte yönetim ve öğretim hizmetleri üzerinde de olumlu etkisinin olacağı düşünülmektedir. Okul müdürlerinin bu konuda yaptıkları önerilerden RAM'ın desteğinin alınması ve müşavirlik hizmetlerine daha fazla ağırlık verilmesi tarafların işbirliğine katkı sağlayabilir.

Okul rehberlik servisinin öğretmenlerle ilgili yürüttüğü çalışmalara ilişkin görüşler incelendiğinde, rehberlik plan ve programlarının hazırlanması ve uygulanmasında öğretmenlerle işbirliği yapıldığı görülmüştür. Bu konuda yapılan bir takım çalışmalarda (Poyraz, 1993; Söker, 2007) okul rehberlik servisinin, rehberlik etkinliklerinin öğretmenlerle işbirliği içerisinde yürütüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Okul müdürlerinin yarıdan fazlası rehberlik servislerinin öğretmenlerle ilgili yürüttüğü çalışmaları gerekli ve başarılı bulurken, yarıya yakını da gerekli ancak yetersiz şekilde görüş belirtmiştir. Bazı araştırmaların (Söker, 2007; Tatlıoğlu, 1999) sonuçlarına göre okul müdürlerinin rehberlik çalışmalarının gerekli ve başarılı faaliyetler olarak nitelendirdikleri bulunmuştur. Bunun yanı sıra bazı çalışmalarda (Kızıl, 2007; Nazlı, 2008) ise okul müdürlerinin rehberlik faaliyetlerini benimseyip, önemli olduğuna inanmakla birlikte yetersiz olduğunu savundukları görülmüştür. Okul müdürlerinin okul rehberlik servisinin öğretmenlerle ilgili çalışmalar bağlamında öğretmenlere yönelik müşavirlik hizmeti sunulması ve kaynaştırma eğitimine ağırlık verilmesi üzerinde durdukları görülmüştür. Bu konuda yapılan araştırmalarda (Glossoff ve Kprowicz, 1990; Kızıl, 2007; Söker, 2007) okul rehberlik servisinin öğretmenlere yönelik müşavirlik hizmetlerine daha fazla ağırlık vermesi ve öğretmenlerin rehberlik konusunda hizmet içi eğitimlere tabi tutulması gerektiği noktalarında önerilerde bulunmaktadır. Okul rehberlik servislerinin sınıf rehber öğretmenleri ve diğer öğretmenlerle rehberlik çalışmalarının etkililiği için işbirliği içerisinde olmaları ve öğretmenlerin rehberlik çalışmalarında aktif görevleri olduğundan etkili müşavirlik hizmetleri almaları gerekmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerle çalışan öğretmenlere destek vermesi gereken uzmanlar öncelikli olarak özel eğitim öğretmenleridir. Ancak yapılan bu önerilerden özel eğitim uzmanlarının olmadığı okullarda bu hizmetlerin yürütülmesinde psikolojik danışmanlardan bir takım beklentilerin olduğu anlaşılmaktadır.

Okul rehberlik servisleri tarafından yapılan çalışmalarla velilerin bilgilendirildiği ve velilere yönelik aile içi iletişim ve çocuk yetiştirme konularında seminerler verildiği ve velilerle

bireysel görüşmelerin yapıldığı görülmektedir. Bu konuda yapılan bir araştırmada (Tuzcuoğlu, 1995) okul rehberlik servislerince velilere yönelik olarak çocuk yetiştirme konusunda bilgilendirmeler yapıldığı sonucu ortaya konmuştur. Araştırmada okul müdürlerinin büyük çoğunluğunun velilere yönelik hizmetlerin gerekliliğine ve başarılı olduğuna değindiği görülmüştür. Bazı okul müdürlerinin ise okul rehberlik servislerinin velilerle ilgili yürüttüğü çalışmaların önemli ve gerekli olduğuna ancak çalışmaların yeterli olmadığına değindikleri bulunmuştur. Ayrıca bu konuda yöneticilere göre okul rehberlik hizmetlerinin oldukça önemli bir yeri olduğu ancak bu hizmetlerin ailelere yeterince ulaştırılmadığı sonucunun ortaya koyulduğu araştırma (Güvenç, 2001) sonuçları da bulunmaktadır. Okul müdürleri ev ziyaretlerine ve velilerle bireysel görüşmelere ağırlık verilmesinin yararlı sonuçları olacağına değinmektedirler. Araştırma kapsamında okul müdürlerinin değerlendirmelerine göre okul rehberlik servislerinin, yaptıkları çalışmalar hakkında velileri bilgilendirdikleri, onlara çeşitli konularda eğitimler verdikleri ve bireysel görüşmeler yaptıkları görülmektedir. Ev ziyaretlerinin ve velilerle yapılan bireysel görüşmelerin artırılması gibi önerilerin uygulamaya yansıtılmasının yukarıda değinilen olumlu sonuçlara katkı sağlayacağı söylenebilir.

Okullarda ihtiyaç duyulan psikolojik danışman sayısının yeterince karşılanmadığı bilinmektedir. Psikolojik danışman sayısının yetersiz olması, sunulan hizmetlerin niteliğini olumsuz etkilemektedir. Araştırmada rehberlik hizmetlerinin verimliliğinin artırılmasına yönelik dile getirilen önerilerden biri de okullardaki psikolojik danışman sayısının artırılmasıdır. Dolayısıyla okullarda psikolojik danışman sayısının ideal düzeye taşınması önemli bir zorunluluktur. MEB'in psikolojik danışman atamasında bu açığı dikkate alması yararlı olacaktır. Ancak bu problemin çözümü amacıyla alan dışından uzmanların psikolojik danışman kadrosuna atanmasının çok sağlıklı bir uygulama olmadığı düşünülmektedir. Bunun yerine üniversitelerdeki öğretim elemanı sayısı artırılarak daha fazla PDR programının açılması sağlanabilir ve böylece daha fazla psikolojik danışman yetiştirilebilir.

Araştırmanın sonuçları psikolojik danışmanlar ile okul yöneticileri arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinin çalışmaların etkililiği açısından önemli olduğunu ortaya koymuştur. Psikolojik danışmanların yürütecekleri çalışmalarda daha iyi sonuçlar alabilmeleri için yöneticiler ile çalışmaların başlangıcında, süreç aşamasında ve sonunda paylaşım içerisinde olmaları gerekmektedir. Psikolojik danışmanın okul yönetimiyle işbirliği içerisinde

olmasının rehberlik çalışmalarının etkili şekilde yürütülmesinin yanı sıra öğretim sürecinin etkililiğine ve öğrencilerin gelişimine de olumlu yönde katkısının olacağı bilinmektedir.

Psikolojik danışmanların kendi rol ve sorumluluklarıyla birlikte yöneticilerin, öğretmenlerin ve velilerin rol ve sorumluluklarını bu kişilere doğrudan kendilerinin tanıtmalarının

daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir. Bu sayede rehberlik çalışmalarından nelerin beklenip nelerin beklenmemesi gerektiği açıkça ortaya konarak diğer kişilerden beklenen çalışmaların da yerine getirilme olasılığı artırılabilir. Bu durumun yapılacak çalışmaların başarıya ulaşmasını kolaylaştıracağı ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan olumsuz sonuçları azaltacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akbaş, S. & Çam, S. (2003). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde oluşturulan işbirliğinin incelenmesi. *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi bildiri özetleri*. 9-11 Temmuz, İnönü Üniversitesi, Malatya, Ankara: Cantekin Matbaası.
- Aktepe, İ. (2008). *Rehber öğretmenlerin yönetici ve öğretmenlerden mesleki beklentileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aluede, O., & Egbochuku, E. (2007). The influence of personal characteristics on secondary school teachers' beliefs about school guidance and counseling programs. *Education*, 127(3), 440-446.
- Ametea, E. S., & Clark, M. A. (2005). Changing schools, changing counselors: A qualitative study of school administrators' conceptions of the school counselor role. *Professional School Counseling*, 9(1), 16-27.
- Aydın, İ., Arastaman, G. & Akar, F. (2011). Türkiye'de ilköğretim okulu yöneticileri ile rehber öğretmenler arasındaki çatışma kaynakları. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 199-212.
- Başaran, M. (2008). *İlköğretim okullarındaki yönetici ve sınıf rehber öğretmenlerinin psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinden beklentileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bıçak, A. (2006). *Resmi ilköğretim okulu rehber öğretmenlerinin görevlerini gerçekleştirme düzeyine ilişkin bir çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Deniz, Z. (1993). *Liselerdeki yönetici, sınıf öğretmeni ve ders öğretmenlerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin beklentilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Erkan, S. (2001). *Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının hazırlanması*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erözkan, A. (1997). *İlköğretim okullarında görevli yöneticiler ile öğretmenlerin PDR hizmetlerine ilişkin değerlendirmelerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Glossoff, H. L., & Koproicz, C. L. (1990). Children achieving potential: An introduction to elementary school counseling and state-level policies. *Paper was presented at Alexandria, VA: American Association for Counseling and Development and National Conference of State Legislatures*. Denver, CO (ERIC Document Reproduction Service No. ED330917).
- Güven, M. (2003). Psikolojik danışmanların okul yöneticileriyle ilişkilerini değerlendirmeleri. *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi bildiri özetleri*. 9-11 Temmuz, İnönü Üniversitesi, Malatya, Ankara: Cantekin Matbaası.
- Güven, M. (2009). Milli Eğitim Bakanlığı müfettişlerinin okul rehberlik hizmetleri ve denetimiyle ilgili görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 171-179.
- Güvenç, M. (2001). *Okullardaki rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesinden karşılaşılan güçlükler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Hamamcı, Z., Murat, M. & Çoban, A. (2004). Gaziantep'teki okullarda çalışan psikolojik danışmanların mesleki sorunlarının incelenmesi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı bildiri özetleri*, 6-9 Temmuz 2004, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Hardesty, P. H., & Dillard, J. M. (1994). The role of elementary school counselors compared with their middle and secondary school counterparts. *Elementary School Guidance and Counseling*, 29, 83-91.
- Kılıççı, Y. (1989). *Okullarda ruh sağlığı*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Kızıllı, D. (2007). *Ortaöğretim kurumlarındaki rehber öğretmenlerin ve sınıf rehber öğretmenlerin sınıf içi rehberlik etkinlikleri ile ilgili görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Kuzgun, Y. (2009). *Rehberlik ve psikolojik danışma* (10. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2001). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html> adresinden 18.08.2012 tarihinde indirilmiştir.
- Nazlı, S. (2003). Öğretmenlerin kapsamlı/gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma programını algılamaları ve değerlendirmeleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 132-145.
- Nazlı, S. (2008). Öğretmenlerin değişen rehberlik hizmetlerini ve kendi rollerini algılamaları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(20), 11-25.
- Onur, M. (1997). *Giresun ili merkez liselerindeki yönetici, öğretmen ve öğrencilerin rehberlik anlayışlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Özabacı, N., Sakarya, N. & Doğan, M. (2008). Okul yöneticilerinin okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(19), 8-22.
- Özaydın, A. (2002). *Resmi ilköğretim okullarında yönetici, rehber öğretmen, sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre rehberlik uygulamaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, E. (1991). *Bazı değişkenlerin liselerdeki öğrenci, öğretmen, danışman ve yöneticilerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklentilerinin etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Paskal, K. (2001). *Okul yöneticilerinin (ilköğretim okulu müdürlerinin) bu okullarda görev yapan rehber öğretmenlerin görevleri ve rehberlik hizmetleri ile ilgili bilinçlilik düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Polat, C. (2007). *İlköğretim okulları sekizinci sınıf öğrencilerinin okul psikolojik danışma ve rehberlik servisinden yararlanma düzeylerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Poyraz, A. (1993). *Ankara ortaöğretim kurumlarında personelin rehberlik hizmetleri ile ilgili görevleri kabullenme durumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Remley, T. P., & Albright, P. L. (1988). Expectations for middle school counselors: views of students, teachers, principals and parents. *School Counselor*, 35(4), 290-296.
- Saylan, N. & Gürkan, U. (2002). Rehberlik hizmetleri yönetmeliğine göre rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *VII. Eğitim Bilimleri Kongresi bildiri özetleri*, 9-11 Eylül 1998, Selçuk Üniversitesi, Konya, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Söker, V. (2007). *İlköğretim öğretmenlerinin sınıf yönetimi konusunda okullardaki rehberlik servisinden beklentileri (Zonguldak örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Stickel, S. A. (1990). A study of role congruence between school counselors and school principals. *Paper was presented at The Annual Meeting of the Eastern Educational Research Association*. Clearwater, FL, February 15. (ERIC Document Reproduction Service No. ED321944).
- Şahin, H. (2010). Kişisel rehberlik ve psikolojik danışma. İçinde A. Kaya (Ed.). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (ss. 157-196). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tatlıoğlu, K. (1999). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık servisinden beklentiler üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Teker, H. (2003). *Okul idarecileri ve öğretmenlerinin okul rehberlik servisinin görevleri konusundaki bilinçlilik düzeylerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Tuzcuoğlu, N. (1995). *İlkokullarda rehberlik servislerinden beklentiler ve rehberlik servisinin öğrenciler üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal, E. (2004). İlköğretim okullarında profesyonel olmayan rehberlik çalışmaları ve eksikliği hissedilen hizmetler. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı bildiri özetleri*, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi, Malatya. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zalaquett, C. P. (2005). Principals' perceptions of elementary school counselors' role and functions. *Professional School Counseling*, 8(5), 451-457.

Extended Summary

A Qualitative Research on Perceptions of Primary School Principals about School Guidance Services

Fatih CAMADAN and Ferudun SEZGİN

In order to ensure the success and efficiency of guidance teacher efforts, a collaborative team working seems to be necessary. With their important support, school principals as the leaders of this process place a critical role in school guidance services. Psychological counseling and guidance services include three different organizational structures as the levels of ministry, district, and school. School level organizational structure has school principal, vice principal(s), coordinator psychological counselor, psychological counselor, classroom teacher, and other teachers in it. School principals are the main actors responsible for the managing of these studies.

Several studies on school guidance indicated that school principals had positive attitudes towards guidance services and worked with teachers collaboratively (Ametea & Clark, 2005; Başaran, 2008; Erözkan, 1997; Ünal, 2004; Zalaquett, 2005). Some studies, however, revealed that school principals had limited information about these services and were low in collaboration with teachers (Deniz, 1993; Güvenç, 2001; Onur, 1997; Özabacı, Sakarya, & Doğan, 2008; Özdemir, 1991; Teker, 2003). In studies reporting school principals' having insufficient information and negative attitudes on guidance services (Glossoff & Kprowicz, 1990; Güven, 2009; Hamamcı, Murat, & Çoban, 2004; Hardesty & Dillard, 1994; Stickel, 1990), the efficiency of guidance services was observed to be negatively affected.

As supported by the findings of previous studies, the efficiency and effectiveness of school guidance services are more likely to increase when the perceptions and demands upon these services have been objectively clarified. In this respect, school principals' views about guidance services should be examined. The fact that the evaluation of school guidance services by school principals being mainly responsible may help to get more successful results. Moreover, relevant literature in Turkey has mostly focused on how school guidance services and guidance teachers have been perceived. However, there is still

a need for examining what guidance teachers do and what their responsibilities are. It is considered that this study may make a meaningful contribution to a better understanding of guidance teachers' roles and responsibilities by teachers and school principals. The present study may also contribute to the relevant literature in that it aims to determine how school principals perceive the roles of guidance teachers and the guidance services provided.

The purpose of this study is to examine the perceptions of school principals towards school guidance services in their schools. The following questions are addressed in the study: (1) According to school principals, what kind of educational, personal-social, and vocational studies related to school guidance services are carried out in the school? (2) What about school principals' perceptions on the efficiency of these services? (3) What are school principals' suggestions about improving guidance services? (4) What types of studies related to school administrators, teachers, and parents have been carried out by school guidance service department?

Method

Design

As a qualitative research, this study aims at examining primary school principals' perceptions about school guidance services. A semi-structured interview form was used to gather data. School principals' perceptions on school guidance services are tried to be determined by means of these interviews.

Participants

The participants of the study using criterion sampling were 19 purposefully selected primary school principals employed in Cayeli, Rize. The criterion in the selection of principals is to have a permanent guidance teacher who has been working at the present school for at least one year. All principals were male and their years of experience ranged from 14 to 32.

Instrumentation

A semi-structured interview form developed by the researchers was used as a data gathering tool. Before application process, five field experts present their ideas about the content validity of the form and then the necessary amendments have been done. In the light of relevant literature, the form includes questions associated with educational, personal-social, and vocational guidance services. In this respect, nine questions reflecting three themes have been prepared. Also, several questions have been directed to participants about other people using the services of school guidance by forming nine questions under three themes as school administrators, teachers, and parents.

Data Analysis

The data gathered by interviews transformed into a written form and analyzed by using descriptive and content analyses. By considering the literature six themes and three categories for each of them have been formed. Categorical codes under these themes were produced after thoroughly analyzing the data. This was the same for the remaining questions.

Results

Results revealed that, school principals reported that efforts of educational guidance were mostly focused on the informative seminars related to improving student academic achievement. In personal-social guidance endeavors, it was reported that test applications were given more importance. Participants

also stated that studies aimed at introducing high schools by means of trips were mostly done in the scope of vocational guidance. Related to the studies on school management, participants expressed that there was a strong cooperation in the application of school counseling and guidance program. In teacher theme, results indicated that school guidance plans and programs have been prepared cooperatively. Participants mentioned that several informative seminars were designed for parents. Consequently, results revealed that majority of the participants found these studies related to school guidance services necessary and successful. In addition to that, various suggestions made by participants regarding to the issues mentioned above are also included.

Discussion and Conclusion

According to the results, an insufficient number of guidance teachers cause in poor quality of services. Ministry of National Education (MoNE) should take this situation into consideration. In addition to this, it can easily be referred from the results of the study that guidance teachers' working in collaboration with principals both in the beginning and end of the process may affect the efficiency of the school guidance studies. In this respect, guidance teachers should inform people involving in the process of school guidance services about their roles and responsibilities. By this way, it is possible to increase the quality of the studies of school guidance services by clearly defining the expectations from guidance services.